

Kratek oris poti v samostojno Slovenijo¹

Pred štiriindvajsetimi leti smo začeli Slovenci vedno bolj odmišljati Beograd in vedno bolj stremeti k Bruslju. Takrat je 57. številka Nove revije javno objavila, da je naša pravica, da se organiziramo kot samostojna država in da vstopamo v rahle ali tesnejše povezave z drugimi. Nič čudnega, da so v Beogradu takoj zaropotali in da je zvezni javni tožilec začel razmišljati o tem, kako naj nekatere pisce čim prej spravi za zapahe.

Ato je bil leta 1987 res šele začetek. Naslednjih pet let je slovenski narod prehodil odločilno zgodovinsko pot. Pot, polno političnih sporov, zunanjih groženj, tudi vojne in pritiskov tujine, da ostanemo v Jugoslaviji. In na koncu zmagal!

Ko so se na slovenskih tleh po več kot pol stoletja spet razživele stranke, so spisale Majniško deklaracijo. Enega najkrajših in najjasnejših dokumentov, v katerem je pisalo, da hočemo živeti v suvereni državi slovenskega naroda in da bomo kot suverena država bomo samostojno odločali o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodi v okviru prenovljene Evrope.

Kje je bila takrat spomladi leta 1989 evropska politika? Njene oči so bile uprte na Vzhod. Na Poljskem se je delavski sindikat Solidarnost že uspešno dogovoril s komunistično oblastjo o raz-delitvi oblasti, na Češkoslovaškem so iz zapora izpustili oporečnika Vaclava

Havla. Mihail Gorbačov je maja 1989 postal predsednik Sovjetske zveze. Maja 1989 je tudi Madžarska odprla svojo mejo z Avstrijo, in nepregledne množice VZHODNIH Nemcev so prek nje bežale v Zahodno Nemčijo. V Romuniji trda roka Ceausesca še ni dajala nobenih obetov po spremembah. Nasprotno pa si je Zahod veliko obetal od jugoslovanskega politika Anteja Markovića, ki naj bi rešil obubožano jugoslovansko gospodarstvo.

V Sloveniji se, gledano iz Bruslja, takrat ni dogajalo nič posebnega. Opozicija je zahtevala svobodne in demokratične volitve. Kot drugod po Evropi. Le da so drugod zahtevali samo svobodno politično življenje, pri nas pa je opozicija zahtevala tudi drugačno oziroma novo državo.

In na prvih svobodnih volitvah leto dni kasneje, spomladi 1990, je prav ta politika, Demosova politika, zmagala. Kar spet ni bilo nič posebnega. Komunistični režimi so padli

povsod po Evropi; ponekod se je ta prelom zgodil bolj žametno, v kakšni Romuniji pa tudi zelo brutalno.

In ko je že vse kazalo, da je veliki pok zgodovine mimo, Berlinski zid je padel, Nemčija je napovedala združitev, je konec leta 1990 neki majhen dvemilijonski slovenski narod izglasoval, naj Slovenija postane samostojna in neodvisna država. Da naj torej zapusti več kot 20-milijonsko Jugoslavijo in odide na svoje. Na plebiscitu je "za" odhod glasovala prepričljiva večina; milijon 289 tisoč, 57 tisoč pa jih je bilo proti.

Tudi takrat verjetno Evrope še nismo posebej skrbeli. Peterletova vlada si je namreč vzela še čas – pol leta, da pripravi vse potrebno za osamosvojitve. In ko se je tudi ta čas iztekel, smo tik pred razglasitvijo samostojnosti dobili evropsko sporočilo. Prinesel ga je – in to v Beograd – ameriški zunanji minister James Baker.

Dejal je, da ne podpira nobenih enostranskih dejanj Slovenije in Hrvaške, ki sta napovedovali odhod. In posebej poudaril – to ni le mnenje Združenih držav, pač pa tudi vseh držav Evropske skupnosti in vseh vaših sosed.

Čez nekaj dni smo Slovenci prvič v svoji zgodovini razglasili samostojno slovensko državo, se zbrali na ploščadi prek skupščino, potegnili na drog novo slovensko zastavo in povedali Nocoj so dovoljene sanje.

in nikogar iz tujine NI bilo z nami. Nobene-ga evropskega politika, nobenega premierja ali predsednika iz Zahoda, niti v Vzhoda, ni bilo. Le trije avstrijski deželni glavarji so prišli in en italijanski.

In potem je Jugoslovanska armada odšla iz kasarn. Začela se je vojna. Padle so žrtve. In šele takrat se je Evropska skupnost zganila. Jugoslovanska armada je z napadom na Slovenijo ogrozila evropski mir. Vojna ji je prišla preblizu. V Evropi je orožje nazadnje utihnilo po koncu druge svetovne vojne, maja 1945, grozilo je, da bo Evropa po 46 letih miru spet imela krvava tla.

Takrat pa so Evropejci poslali trojico svojih najvidnejših evropskih politikov najprej v

Zagreb, potem na Brione. Prišli so z lističem zahtev in povedali: vzemite ali pustite. Če hočete mir in če želite, da ga naši opazovalci nadzirajo, potem sprejmite naše zahteve. Te pa so bile take, kot bi Slovenija vojno z Jugoslovansko armado izgubila, ne pa dobila. V zameno za mir smo se morali za tri mesece odpovedati svoji samostojnosti. Tri mesece so nam dali časa, da se pogodimo z Beogradom, kakšno bo naše bodoče verjetno skupno življenje.

Slovenska politika je takrat izbrala mir. Izpustila je ujete jugoslovanske vojake, kasarnam spet priklopila vodo in elektriko, obljubila, da bo na mejah vzpostavila stanje pred razglasitvijo samostojnosti, torej 25. junijem 1991, obljubila je, da bo v Beograd plačevala carine in da bodo tudi zračni promet nadzirale jugoslovanske oblasti.

Pa vsega, kar je Slovenija obljubila, niti ni čisto natančno izpolnila. Štirinajst dni po podpisu Brionske deklaracije pa se je dogovorila eno – IN to je bilo ključno – da jugoslovanska vojska oddide s slovenskega ozemlja.

In ko so trije meseci moratorija minili, ko je armada odšla, je tudi Slovenija šla svojo pot naprej – v samostojnost.

Nemški kancler Kohl je izsilil ali pa kar prisilil drugih 11 članic Evropske skupnosti, da so nas priznali v paketu. Sicer bi nas Nemčija priznala kar sama, že za božič leta 1991. Tako pa smo v začetku leta 1992 dočakali priznanje vseh 12 držav ES. To je bilo samo pol leta zatem, ko so nam grozili, da nas ne bodo priznali, da naše samostojnosti ne podpirajo in naj se raje dogovorimo z Jugoslavijo.

Naša dežela je tako postala naša država. Delno vsej Evropski skupnosti navkljub, a na koncu vendarle tudi z njeno pomočjo. Predvsem s pomočjo kanclerja Kohla, avstrijskega zunanjega ministra Mocka in papeža Janeza Pavla II.

Če nas naša osamosvojitvena zgodba kaj uči – nas uči predvsem verjeti Vase. Verjeti v svojo vizijo, svoja hotenja in svoje cilje. Šele, ko smo zmogli določiti svojo vizijo – to je življenje v evropskem duhu, ko smo zmogli definirati svoje hotenje, torej življenje v lastni

državi, in ko smo verjeli v svoj cilj – v samostojno državo Republiko Slovenijo, šele takrat smo lahko prepričali tudi druge.

In če smo se nocoj zbrali skupaj zato, da bi se spomnili teh svetlih dogodkov in vere v svoj prav, naj sklenem: "Trd bodi, neizprosno

mož jeklen, kadar braniti je časti in pravde narodu in jeziku svojemu."

-
1. Članek je zvečine povzema govor, ki ga je avtorica imela na praznovanju vstopa v Evropsko zvezo, in sicer 30. aprila na Koreni nad Polhovim Gradcem.

"Sakaj jeft vam rifnizhnu povém, dokler Nebu inu Semla nemyne, nebo minil ta nar manšhi Puhstabi ali Zhèrka od Poštave, dokler se vse sgody" (Mt 5,18).

Jurij Dalmatin: Biblija. Hrani Nadškofijski arhiv Maribor. Foto: Samo Skralovnik.

